

Talemålsvariasjon, identitet og talespråkleg medvit

Av Gunnstein Akselberg

Temaet i dette heftet av *Målbryting* er emna talemålsvariasjon, identitet og talespråkleg medvit. Emna vert handsama både individuelt og i samanheng. Forfattarane har ulike tilnærmingar til temaet og representerer fleire sosiolingvistiske posisjonar, slik at vi får aktualisert og problematisert fagområdet i ein brei fagleg samanheng.

Rune Røstad trekkjer fram språkbrukarperspektivet, og meiner at språkbrukaren har vore for lite subjekt og for mykje objekt både i den tradisjonelle sosiolingvistikken og ikkje minst i allmennlingvistikken. Han meiner at det fenomenologiske perspektivet må få større plass, særleg i sosiolingvistiske granskingar.

Talemålsbruk, identitet og talespråkleg medvit er nær knytt til symbolsk makt. Dette viser Guri Melby gjennom ein analyse av språkbruken i humorprogrammet *Team Antonsen* som vart sendt i NRK i 2004. Melby viser korleis dialektbruken i programserien spelar på og reflekterer bestemte haldningar til dialektar og korleis dialektbrukarar blir framstilte. Datamaterialet hennar illustrerer den store symbolske makta til standardspråket, ein maktposisjon som reflekterer makttilhøva på den heimlege språklege marknadsplassen.

Språkleg autentisitet vert handsama av Hilde Solli. Ho set talespråket inn i perspektivet autentisitet – inautentisitet, og ho hevdar med grunnlag i granskinga si at autentisitet heng saman med den einskilde si oppfatning av eigen identitet. Ho problematiserer dette i høve til forestillinga "ekte nordnorsk" gjennom ein studie av språkbrukarane sine språkval.

Også Agnete Nesse studerer nordnorsk identitet representert gjennom talespråklege realiseringar. Nesse opererer med tre nordnorske identitetstypar, og ho viser at språkbrukarane kan ha ønskte og uønske identitetar. Til dømes manglar den fleirkulturelle nordlendingen, meiner ho. Konklusjonen hennar er at det ikkje er sunt for den kollektive mentale helsa i ein region å røma frå røtene sine.

Tilhøvet mellom bruken av sørsamisk og norsk hjå unge vaksne sørsamar er granska av Inger Johansen. Ho viser at identiteten til språkbrukarane spelar ei viktig rolle i språkvalsituasjonar. Opplevingar av stigmatisering kan ha stor innverknad på korleis ein formar eigen etnisk identitet, som her vert representert gjennom talemålet. Det er viktig å overvinna den talespråklege barrieren på individnivå for å kunna vidareutvikla språksamfunnet og revitalisera det sørsamiske språket.

Dialektgransking på nettet er emnet til Stian Hårstad. Hårstad har gjennomført ei stor talemålsgransking gjennom nettutgåva til *Adresseavisen* i Trondheim. I løpet av fem månader i 2006 svara rundt 28 000 avislesarar på spørsmål om trondheimsmålet. I artikkelen tek Hårstad hovudsakleg opp metodiske problemstillingar knytte til innsamling av språkdata gjennom nettet, som han ser som ei forlenging av spørjelistetradsjonen i den klassiske dialektologien.

Også Akselberg presenterer eit stort nettgranskingsprosjekt som byggjer på sjølvrapporteringar om eige talemål. Granskinga vart gjennomført i 2004 gjennom heimesida til avisa *Bergens Tidende*. Det var denne granskinga som inspirerte Hårstad til si nettgransking. Prosjektet til Akselberg er avgrensa til leksikon og byggjer på rapporteringane til 56 000 avislesarar. Hårstad og Akselberg sine granskingar kastar ljøs over identitets- og haldningsperspektiva som er knytte til talespråkleg variasjon.